

Niet alleen de vaardigheden, ook de persoon

Citation for published version (APA):

Brok, den, P. J., & Beijaard, D. (2010). Niet alleen de vaardigheden, ook de persoon. *Van twaalf tot achttien, september*, 16-17.

Document status and date:

Gepubliceerd: 01/01/2010

Document Version:

Uitgevers PDF, ook bekend als Version of Record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.tue.nl/taverne

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

openaccess@tue.nl

providing details and we will investigate your claim.

Niet alleen de vaardigheden, ook de persoon

Een leraar in opleiding moet niet alleen kennis en vaardigheden verwerven. Ook wie hij of zij is als persoon speelt een belangrijke rol bij het vormgeven van een professionele identiteit. Een goede samenwerking tussen scholen en lerarenopleidingen kan hier ruimte voor scheppen.

Er zijn grote verschillen tussen leraren. Dat heeft niet alleen te maken met de kennis en de vaardigheden die zij tot hun beschikking hebben, maar komt ook doordat een leraar

sterk wordt beïnvloed door wie hij of zij is als persoon. Iedereen heeft eigen persoonskenmerken, opvattingen, levenservaringen en leergeschiedenis. De professionele identiteit van leraren is eigenlijk het resultaat van veel op elkaar inwerkende invloeden van 'binnenuit' en 'van buitenaf' en komt tot uitdrukking in hoe leraren zichzelf zien in hun beroep.

Toch is er op scholen en lerarenopleidingen nog weinig aandacht voor de professionele identiteit van de leraar. Leraren worden in de eerste plaats afgerekend op de competenties die voor het beroep zijn afgesproken, en de begeleiding van docenten op scholen en lerarenopleidingen is toch vooral gericht op het onder de knie krijgen van die competenties. Dat is op zich niet vreemd, want de praktijk vraagt vaak ook om die praktische aanpak. Daarbij komt dat nog weinig bekend is over hoe de persoonlijkheid en idealen van docenten hun lesgeven precies beïnvloeden. Maar die aandacht vanuit scholen en opleidingen is wel hard nodig, want de professionele identiteit van leraren is niet alleen bepalend voor de manier van lesgeven, maar ook voor de vernieuwingsbereidheid van docenten en de energie die zij in hun beroep willen steken. Het is daarom van belang dat zij zelf (leren) hun identiteit als professional bewust te ontwikkelen. Zij vervullen immers een voorbeeldfunctie voor leerlingen. En die worden in het hedendaagse onderwijs steeds meer uitgedaagd om zicht krijgen op, en te werken aan hun identiteitsontwikkeling, ook met het oog op het beroep dat zij in de toekomst willen beoefenen.

Eigen interesses en behoeften

Wanneer scholen en opleidingen de identiteitsontwikkeling van leraren beter willen ondersteunen, moeten zij aandacht besteden aan drie onderwerpen. In de eerste plaats is dat betekenisgeving: wie je bent en wilt zijn als leraar, komt voort uit veel verschillende ervaringen en factoren. Die moet je als docent leren zien en onderkennen om na te gaan wat die invloeden voor jou betekenen. Onderzoekers noemen dit ook wel 'zelfconceptualisatie'.

In de tweede plaats is controle over en sturing geven aan het eigen handelen belangrijk. Docenten moeten hun eigen interesses en behoeften kunnen volgen, daartoe initiatieven nemen en daarover – indien nodig – met leidinggevendend 'onderhandelen'. Uiteraard binnen omliggende kaders, waaronder de missie en doelstellingen van de school en de met elkaar afgesproken manieren van werken in de school.

Een derde thema dat er toe doet is zelfevaluatie. Het is het belangrijk dat docenten bereid en in staat zijn zichzelf te beoordelen tegen de achtergrond van professionele standaarden. Alleen zo kunnen ze zich verbeteren en professioneel ontwikkelen. Bij zelfbeoordeling kunnen overigens collega's ook erg behulpzaam zijn, al was het maar als informant. Op dit terrein valt nog veel te winnen in scholen.

Ervaren leraren bevragen

Hoe kunnen scholen en lerarenopleiding dit proces beter ondersteunen? Hoe kunnen zij het werken aan de drie thema's vorm geven? Belangrijk is dat leraren tijdens hun opleiding en aan het begin van hun loopbaan leren een referentiekader op te bouwen ten aanzien van het beroep en de taken van leraren. Dat biedt houvast en helpt hen een positie te geven in school. Zo'n kader

De professionele identiteit van leraren bepaalt hun manier van lesgeven, maar ook de energie die zij in hun beroep willen steken

is bijvoorbeeld te ontwikkelen door allerlei aspecten van de school te bestuderen: hoe gaan leraren en leerlingen met elkaar om, hoe wordt er door leraren samengewerkt, wat is de visie en werkwijze van de school? Gesprekken voeren met leerlingen en leraren, het lezen van schooldocumenten en het observeren van lessen, vergaderingen en andere activiteiten kunnen daarbij helpen. Ook kan het helpen ervaren leraren te bevragen over hun beweegredenen en opvattingen achter hun manier van lesgeven. In opleidingen zouden die ervaringen en informatie dan gekoppeld moeten worden aan theorieën over leren en onderwijzen en hoe dit alles bijdraagt aan het zelfbeeld van de beginnende leraar.

Inhoudelijk begeleiden

Veel aandacht is verder nodig voor verwachtingen van beginners over de opleiding, het beroep en de professionalisering op scholen. Nogal wat beginnende leraren raken gefrustreerd en teleurgesteld, omdat zij onrealistische verwachtingen over het beroep en het lesgeven hebben. Daardoor vallen velen al af tijdens de opleiding of in de eerste jaren als beginnende leraar na de opleiding. Het is belangrijk regelmatig stil te staan bij de motieven van leraren om leraar te worden of te blijven. Ook omdat verschillen tussen docenten wat betreft de motieven steeds groter worden, bijvoorbeeld doordat er tegenwoordig sprake is van grote groepen zij-instromers in het beroep. Motieven om leraar te worden zijn in het begin vaak nog erg algemeen en oppervlakkig, en die helpen uitdiepen kan dus een grote meerwaarde hebben. Tenslotte is het nodig aandacht te hebben voor de houding van leraren ten aanzien van het beroep: willen zij hun leven lang leraar blijven, willen ze het beroep eens uitproberen

of hebben zij het beroep gekozen als iets om tijdelijk te doen?

Scholen en opleidingen zouden eigenlijk intensiever moeten samenwerken in de begeleiding van leraren, niet alleen tijdens de opleiding maar ook in de periode erna. In het artikel op pagina 14-15 van dit nummer maken we melding van onderzoek naar dilemma's waarbij bleek dat beginnende leraren nauwelijks hulp krijgen als ze hier niet expliciet om vragen. In het begin van de loopbaan van docenten is er vaak grote behoefte aan meer algemene begeleiding, terwijl latere begeleiding juist meer specialistisch moet zijn, bijvoorbeeld door middel van intervisie of in collegiale netwerken. Opleidingen kunnen scholen behulpzaam zijn bij het organiseren en geven van inhoud aan dergelijke begeleidingsvormen.

Perry den Brok en Douwe Beijaard zijn werkzaam aan de Eindhoven School of Education. Voor meer informatie: p.j.d.brok@tue.nl

Identiteitsontwikkeling

Thema	Activiteiten	Voorbeelden
Betekenis geven	Reflecteren op je ervaringen en deze relateren aan je zelfbeeld als leraar	<ul style="list-style-type: none"> - Met een mentor op school of opleider praten over je ervaringen - Informeel praten met collega's over je ervaringen in bepaalde situaties en vragen hoe zij met die situaties zijn omgegaan
	Publiek maken van je zelf-concept	<ul style="list-style-type: none"> - Combineren en structureren van je reflecties en ervaringen in een portfolio en daarover met anderen in gesprek gaan
Controle ('agency')	Uitstippelen van je eigen leertraject (met steun van begeleiders en leidinggevenden)	<ul style="list-style-type: none"> - Anticiperen op mogelijkheden jezelf te scholen en daarover in gesprek gaan met je schoolleiding
	Bestuderen van professionele kennis	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen van vakliteratuur en/of wetenschappelijke literatuur - Gesprekken aangaan met expert docenten, opleiders of onderzoekers
Zelf-evaluatie	Raadplegen van verschillende bronnen om iets van meerdere kanten te belichten	<ul style="list-style-type: none"> - Observeren van collega's en activiteiten op school - Interviewen van/praten met leerlingen of leraren - Achterhalen van opvattingen en kennis van begeleiders, mentoren en opleiders
	Jezelf meten aan kwaliteitscriteria en standaarden	<ul style="list-style-type: none"> - Gebruiken van bestaande procedures en instrumenten voor zelf-evaluatie binnen de school - Een eigen sterkte-zwakte analyse uitvoeren
	Vragen om gerichte feedback	<ul style="list-style-type: none"> - Collega's vragen (met bestaande instrumenten) jou te beoordelen - Intervisiegesprekken voeren met collega's: elkaar observeren en dat nabespreken